

The history of legal
regulation against illegal
hunting in Hungary
Literature review with case
studies

A. Gyurcsó^{1*}
Gy. Kasza²
L. Ózsvári¹

1. Állatorvostudományi Egyetem,
Törvényszéki Állatorvostani és
Gazdaságtudományi Tanszék, H-1078
Budapest, István utca 2.

*e-mail: gyurcsa.adrienn@univet.hu

2. Állatorvostudományi Egyetem,
Élelmiszer-higiéniai Tanszék, H-1078
Budapest, István utca 2.

Az illegális vadászat elleni jogi szabályozás és a vadvédelem története Magyarországon Irodalmi áttekintés esettanulmányokkal

Gyurcsó Adrienn^{1*}, Kasza Gyula², Ózsvári László¹

VADON ÉLŐ ÁLLAT

ÖSSZEFOGLALÁS

Az orvvadászat évszázadok óta problémát jelent a vadgazdálkodóknak. A vadon élő állatokban és a természetben okozott kár mértéke óriási, de csak becsülhető. Fontos tudni azt is, hogy a tiltott vadászat és vadhús-kereskedelem állatjárványok, ill. zoonózisok forrása is lehet. A szerzők az illegális vadászat megelőzése és a vadvédelem céljából megalkotott hazai jogi szabályozást mutatják be a XI. század végétől napjainkig, és két esettanulmánnyal szemléltetik a lőtt vad jelölésével kapcsolatos – hatósági ellenőrzések során tapasztalt – hiányosságokat.

SUMMARY

Illegal hunting, a major problem worldwide, has been a problem for legitimate wild game managers for centuries. Even the earliest legislation addressed wildlife damage caused by game and poaching that endangered the property and lives of others. Its perception varied as the relevant legislation changed, but it has always been a reprehensible act. The perpetrators were often motivated by hunger and the need to feed their families, sometimes by a passion for hunting or for financial gain. Poachers have always been very resourceful, efficient and dangerous, often using illegal weapons and tools, while protection of wildlife was never a factor behind their actions. The damage caused to wildlife and nature is enormous but can only be estimated. It is also important to know that illegal hunting and trade in game meat can be a source of animal diseases and zoonoses. The authors describe the legal regulations introduced to prevent and eradicate illegal hunting, including their impact on wildlife conservation, from the end of the 11th century to the present day. The current legislation is also summarised in the article, illustrating the main shortcomings with two case studies in the marking of shot game, as observed during official controls.

A vadászat a magyar törzsek vándorlása idején és a honfoglalást követően is a férfiak egyik legfontosabb tevékenysége volt. Az elejtett vadhússal és prémmel a saját szükségleteik biztosításán túl kereskedtek is a szomszédos népekkel. A vadászat gyakorlására a nemzetségek minden szabad tagjának lehetősége volt. A népesség növekedésével a vadállomány fogyatkozni kezdett [1]. Az orvvadászat megjelenése és elterjedése akkor alakult ki, amikor a mindenki számára elérhető szabad vadászat lehetősége korlátozásra került, majd végül teljesen megszűnt. Hazánkban ez a XII–XIII. században a hűbéri földtulajdon kialakulásával vette kezdetét, mivel a király és a hűbérurak a földterület adományozásakor a vadászati jogot megtartották maguknak. A rendi társadalom alsóbb fokain lévő lakosság teljes kiszorítása a vadászatból a megélhetési nehézségeket tovább súlyosbította, a kezdeti időkben különösen ez vezethetett az orvvadászat kialakulásához [1].

A vadászat szabályozására vonatkozó első ismert hazai rendelkezés 1092-ből származik

A vadászat szabályozására vonatkozó első ismert hazai rendelkezés I. LÁSZLÓ 1092. évi *dekrétuma*, amellyel megtiltotta a vadászatot vásár- és ünnepnapokon. Ekkor már a vadászati jog adományozása kizárólag a királyi jogok közé tartozott. A vadászatot felosztották felső vagy nagy vadászatra és alsó vagy kis vadászatra. Az őz, a szarvas, a vaddisznó, a bölény, a zerge, a farkas, a hiúz és a medve, a szárnyasok közül pedig a túzok, a sas, a kócsag, a fald és a keselyű a nagy vadászathoz tartozott. A XIV. századtól már csak a király, ill. a király által felhatalmazott főurak gyakorolhatták a „nagy vadászatot” a királyi vadászterületeken, míg a „kis vadászat” a köznemeseket is megillette, amire még a királyi vadászterületeken is volt lehetőség. A nemesek személyes vadhús szükségleteik kielégítése céljából a jobbágyaikat is megbízhatták vadászattal [1].

A parasztságot a vadásztól II. ULÁSZLÓ 1504-ben kiadott V. *dekrétum* 18. *törvénycikke* tiltotta el, egyúttal megfosztva őket a vadkár elleni védekezés lehetőségétől is. A rendelkezés nem vonatkozott az ebben fel nem sorolt ragadozó fajokra, így ezek vadászatára nem volt korlátozás [2].

III. KÁROLY 1729. évi XXII. *törvénycikke* a nemeseken kívül mindenkit kizárt a vadászatból, és a szaporodási időszakokra vadászati tilalmi időket vezetett be, a jogosulatlan vadászatot pedig szigorúan büntették. Fontos újtásként jelent meg ebben a törvénycikkben a vadászati kíméleti idők meghatározása. Vadászati joggal rendelkezett minden nemes, nemesi jogot élvező, szabad királyi város (jogi személyként) és katonatiszt. A nemesekre vonatkozóan két kihágást fogalmaz meg a jogszabály: a tiltott területen, ill. a tilalmi időben történő vadászatot. Külön szabályozás vonatkozott az agarak és vizslák tartására, ami a nem nemesek számára tiltott volt [2].

II. József vadászati rendelete szigorú rendelkezéseket tartalmazott az orvvadászat ellen

II. JÓZSEF 1786-ban kiadott *vadászati rendelete* szigorú rendelkezéseket tartalmazott az orvvadászat ellen. Tilos volt fegyverrel vagy vadászkutyával idegen vadászterületen közlekedni. Az illetéktelenül lelőtt vagy elfogott vad lopásnak minősült. Az orvvadászt rejtegető egyéneket is orvvadászként büntették meg. Az orvvadászok elleni fellépés során jogos volt a fegyverhasználat. A közigazgatási szervek kötelesek voltak az orvvadászokat felkutatni és ellenük eljárni.

II. FERENC 1802. évi *dekrétuma* „A vadászatról és a madarászatról” az orvvadászra vonatkozó korábbi rendelkezéseket enyhítette, a büntetést a bíró belátására bízta. A földbirtokos megtilthatta a vadászatot akár a birtoka felén is, ill. további korlátozásokat vezethetett be. A művelés alatt álló területeken tilalmi időszakok kerültek meghatározásra, a vetésekben az aratás végéig, a szőlőkben a szüretig és a réteken pedig kaszálásig nem lehetett vadászni és ez a jobbágyok által művelt saját területekre is vonatkozott [2].

Az 1836. évi VI. *törvénycikk* megerősítette a jobbágyok saját célú vadászatra vonatkozó tilalmát, egyúttal vadászati robotot írt elő. Ebben az időszakban vadgaz-

A mindenki számára elérhető szabad vadászat korlátozásával megjelent az orvvadászat is

dálkodásról nem lehetett beszélni, a szabályozás betartását nem ellenőrizték, az orvvadászat teljesen elharapódzott.

Az 1848 áprilisi törvények felszámolták a feudális viszonyokat, ami a vadászatot is érintette. Mivel így a földtulajdonos rendelkezett a vadászati joggal, az úrbéri rendezésig továbbra is csak a nemesek vadászhattak [1, 2].

A XIX. század közepén rendeleti szinten kerültek meghatározásra azok a vadászterületek, amelyekre vadászati tilalom vonatkozott. A vadászterületeken felügyelő és vadóvívó személyzetet állított fel a megyehatóság. Minden vadász köteles volt a hasznos vadak tilalmi idejét tiszteletben tartani a dúvadak és ragadozók számának csökkentésén iparkodni. A dúvad irtására hajtóvadászokat szerveztek, amire a vadász és hajtó személyzetet a terület birtokosának térítésmentesen kellett biztosítani. Ezekben a vadászaton minden más állatfaj vadászata tiltott volt. Meghatározásra kerültek a szőrmés- és szárnyasvadra vonatkozó tilalmi idők, amikor a rendeletben felsorolt vadakat sem löni, sem élve elfogni, sem árusítani, sem megvenni nem volt szabad. A vadászterületen lévő gazdátlan kutyát és kóborló macskát a felügyelő vadászszemélyzet a vadmegóvás érdekében kilőhette. Tilos volt vadászni vasárnap és ünnepnapokon az istentisztelet előtt. A vadászat felügyelete és a vadászati jog betartatása a megesketett erdész és vadászszemélyzet feladata volt [1].

Fontos vadászati szabályozásokat foglalt össze a *magyar erdészegylet ideiglenes rendelettervezete* 1860-ban, ami abból a célból készült, hogy szakmai iránymutatást nyújtson a jogalkotóknak a várva várt vadászati törvény megalkotásához. Ebben meghatározásra kerültek a vadászati szempontból tiltott területek, a hasznos vadak (pl.: gímszarvas, dám, zerge, őz, hörcsög és nyúl) vadászati tilalmi ideje a dúvadak és ragadozók irtására vonatkozó alapszabályok. A tilalmi időben a vadakat löni vagy befogni, valamint a tiltást követően árusítani vagy megvenni sem volt szabad. A mezőgazdasági munkálatokhoz kapcsolódó tilalmak megmaradtak: szántóföldeken a vetéstől az aratás végéig, réteken április 1-től szénabehordásig, szőlőkben február 1-től szüret végéig szólt a tilalom. Bizonyos eszközök: a kelepccék, hálók, török kirakása is jogosulatlan vadászatnak számított. Az 1872-es vadászati törvény megjelenését hosszas társadalmi és szakmai egyeztetés előzte meg, amiben a Vadász és Versenylop és az Országos Vadászati Védegylet nagyon fontos szerepet töltött be. A legkritikusabb kérdés a birtokviszonyok megfelelő szabályozása volt, hiszen a tervezet alapján a vadászati jog földtulajdonhoz való kötése jelentősen átalakította a korábbi nemesi vadászati jogokat [3].

A feudális helyzetet a korszakalkotó 1872. évi VI., majd az ezt követő 1883. évi XX. törvénycikk szüntette meg

A feudális helyzetet a korszakalkotó 1872. évi VI. – ami először mondta ki, hogy az ingatlantulajdon és a vadászati jog elválaszthatatlan –, majd az ezt követő 1883. évi XX. törvénycikk szüntette meg. Nagyon fontos része volt az új törvénynek a vadőrök vallomására vonatkozó szakasz, ami ezt követően kiemelt szerepet kapott a jogi eljárásokban, teljes bizonyító erővel rendelkezett [2].

Törvényi szinten kerültek meghatározásra az általános és a különös vadászati tilalmi idők. A hatósági szervek motozási, igazoltatási, felszólítási és bekísérési joggal rendelkeztek az orvvadászat visszaszorítása érdekében. Meghatározott esetekben – pl. éjszakai vadászat, ember elleni fegyverhasználat vagy erőszak, tiltott eszközök használata – szigorúbb felelősségre vonást írt elő a törvény.

1883-ban jelent meg a XX. törvénycikk a vadászatról, amiben az Országos Magyar Vadászati Védegylet és a Vadász és Versenylop ajánlásai alapján az 1872-es VI. törvénycikk hibái és hiányosságai kerültek átdolgozásra. A III. fejezet részletesen tartalmazta a vadászati tilalmakra vonatkozó előírásokat. Az általános vadászati tilalom február 1-től augusztus 15-ig tartott. Ismertetésre kerültek a vadászható fajok – szőrmés vadak és madarak – esetében megállapított tilalmi időszakok. Énekes madarakra egész évben tilos volt vadászni. A tilalmi időszak első 14 napját követően a vadat nem szabadott nyilvánosan árulni, venni

**1883-as XX. törvénycikk
a tör, a háló és a
hurok használatát
is megtiltotta**

és étlapra tűzni. A tör (régiesen a szálas anyagból, pl. szőrből szövött, vagyis nem drótból készült hurok megnevezése), háló és (drót-)hurok használata is tilos volt, kivételt jelentett a fenyőrigó, amit hurokkal és léppel is el lehetett ejteni. A hivatalból elrendelt vadászatokon csak ragadozók kerülhettek terítékre. Külön, az V. fejezet foglalta össze a vadászati kihágásokra és a büntetésekre vonatkozó részeket. A tetten ért orvvadászokra pénzbüntetést szabtak ki, és a bűnvádi eljárást is megindították. A tiltott időben történő vadászat, a fióka- és fészekpusztítás is pénzbüntetés kiszabását eredményezte. A lefoglalt vadat a helyi szegények javára elkobozták. Amennyiben a kiszabott bírságot az elkövető nem tudta pénzben megfizetni, akkor elzárással büntették. A vadászati kihágásokra nézve a hatósági illetékességet az elkövetés helye határozta meg. Ha az elkövetés helye alapján több bírói hatóság is illetékes volt, akkor a panasz előterjesztője szabadon választhatott. Ha a vadászati kihágás ügyében a bíróságnál a tett elkövetése napjától számítandó három hónap alatt panasz vagy feljelentés nem történt, akkor a kihágás büntethetősége elévült. Ha a büntető törvények alá tartozó esetről volt szó, akkor az elévülési idő a büntető törvények értelmében került meghatározásra.

**Az orvvadászat elleni
fellépést célozta az
1883. évi XX. törvénycikk
pásztorberekre
vonatkozó része is**

Szintén az orvvadászat elleni fellépést célozta az 1883. évi XX. törvénycikk pásztoreberekre vonatkozó része, ennek alapján a pásztorebeket a vadászterületen csak a törvényben meghatározott méretű kolonccal (a kutya nyakára egy kötéllal rögzített fadarab) a nyakában lehetett tartani. Az eb így – mivel kolonc akadályozta a futásban – nem tudott gyorsan a vad után futni. A szerző szerint sok pásztor tudatosan kijátszotta ezt az előírást, mivel semmit nem tett a kutyájára, sőt még ki is képezte és biztatta is azt a vadászatra. A zord környezethez szokott, általában jó állóképességű pásztoreberek halálra hajszolták a vadakat, a vadhúst pedig a pásztor elfogyasztotta vagy eladta. Ha a vadőr számonkérte a kolonc hiányát, akkor a pásztor felmutatott egy mindig kéznél levő fadarabbal ellátott kötelet és azt állította, hogy nemrég esett le a kutyájáról. Ezek alapján a kolonc nélküli kutyát a kóbor ebekkel egyformán kellett volna megítélni, a vadóvás érdekében le kellett volna lötni, a vadban okozott kárt pedig a pásztornak kellett volna megtéríteni [4].

**Az 1883. évi XX.
törvénycikk alapján
a vadászati jog
már egyértelműen
a földtulajdonhoz
kötődő jog volt**

Az 1883. évi XX. tc. kis módosításokkal – a tanácsköztársaság időszaka kivételével – egészen a második világháború végéig szabályozta a vadászatot hazánkban. A vadászati jog ekkor már egyértelműen a földtulajdonhoz kötődő jog volt [1]. 1883. június 29-én jelent meg a vadászati törvény végrehajtása tárgyában a magyar királyi belügyminiszter 38871. számú körrendelete. A belügyminiszter és a pénzügyminiszter rendelkezéseikkel együttesen kívánták az illegális vadászatot visszaszorítani. A cél az volt, hogy a lakosság széles körben megismerhesse a vadászati törvényben előírt tilalmakat és rendelkezéseket, a megyei előljárók pedig szigorú és átfogó felügyeletet biztosítsanak. A vadászatra jogosult személy neve névjegyzékbe került, ennek alapján egyértelműen ellenőrizni lehetett a vadászat jogszerűségét, amit a vadász a nevére kiállított vadászjeggyel igazolhatott az ellenőrzés során.

1883. októberében jelent meg „A vadászati tilalomra nézve a pénzügyőrség által gyakorlandó ellenőrzés tárgyában hozott 1883. évi 48.923 számú körrendelet, amelynek célja a vadászatról szóló 1883. évi XX. törvénycikkben megállapított tilalmak megelőzése és megakadályozása. A dám, gím és őz fogyasztási célból történő szállítására csak az állat nemzőszervei meghagyása mellett kerülhetett sor. A nem megfelelően szállított vadat elkobozták, és a szegényeknek adták. A zárt területről származó elejtett vadat a tulajdonos igazolásával lehetett csak szállítani, a szállítólevélen pedig a vad nemét és mennyiségét is meg kellett jelölni.

Az 1884. július 8-án megjelent Földművelésügyi Értesítőben tették közzé az „Alapszabályt tervezett minta vadásztársaságok alakításánál való felhasználásra”,

amelyben a vadőrök feladatai között szerepelt a tilalmi idő alatti folyamatos őrködés, a tiltott időben való vadászat, a török, hálók, hurkok vetésének a megakadályozása, ill. a vadak és madarak védelme. Minden tag feladata a vadak gondozása; a törvény által tiltott módon való pusztítás és üldözés, ill. a ragadozók és kártékony állatok elleni védelem és a téli etetés. A vadak gondozása és a vadászterületek őrzése céljából megfelelő számú vadórt kellett alkalmazni a társaságoknak.

A 19. sz. végére az orvvadászat mértéke már az élet- és vagyonbiztonságot is veszélyeztette

1901-ben jelent meg a *B. M. 59, 846 számú körrendelete „A vadorzások meggátolása és az orvvadászok által veszélyeztetett élet- és vagyonbiztonság megóvása” tárgyában*, amelyet valamennyi vármegyei és városi törvényhatóságnak címezték. A rendelkezés megjelenését az Országos Magyar Vadászati Védegylet panasza indokolta, mivel az orvvadászat országos szinten olyan mértékben elterjedt volt, hogy az már az élet- és vagyonbiztonságot is veszélyeztette. A hatályos jogszabályok lehetővé tették az illetékes szervek hatékony intézkedését, de mivel ennek ellenőrzése elmaradt, így visszatartó ereje sem volt. A belügyminiszter utasította az illetékes hatóságokat a vonatkozó rendeletek pontos végrehajtására és szigorú ellenőrzésére. A visszaélések és a törvénytelen ségek azonnali büntetését rendelte el. A fegyveradót és vadászati adót fizetők névjegyzékét a városi adóhivatalok megküldték az eljáró hatóságoknak. Csak az tarthatott fegyvert, aki megfizette a fegyveradót és fegyvertartási jogosultsággal is rendelkezett. A vadak szállítását, értékesítését még szigorúbb ellenőrzés alá kellett venni, amely során a vad jogos tulajdonjogát és a szükséges igazolványok meglétét is ellenőrizte a hatóság.

Az 136,096/1905. *B. M. számon, az 1883. XX. tc. 38. § alapján a vadorzások meggátolása céljából kiadott* intézkedések megszegőinek büntetése tárgyában megjelent körrendelet a szigorítások fenntartását és még hatékonyabb ellenőrzését írta elő, mivel az illegális vadászat továbbra sem csökkent országosan. Ez a rendelkezés – a korábbiaktól eltérően – a szabálytalan vadszállítás, árusítás esetére 100 forintig terjedő, elzárásra átváltoztatható pénzbüntetést határozott meg.

1905-ben Máramaros megyéből az ellenőrzéseket követően arról számoltak be, hogy több száz fegyvert koboztak el [5]. 1906-ban több megyéből is beszámoltak arról, hogy a fenti rendelkezést követően a szigorúbb ellenőrzést hivatalosan is elrendelték. Egy Gömör megyei eset külön is említésre került az akkori szaksajtóban, mert a szarvast lelövő orvvadászok utáni nyomozás a lelkiismeretes vadőr életébe került [6].

Az első és második világháború a vadállományban is jelentős károkat okozott

Az első és a második világháború a vadállományban is jelentős károkat okozott. A természeti környezet jelentős pusztulása mellett a vadakat a katonák és a lakosság élelmezése céljából is alaposan megtizedelték. Az első világháborúban ráadásul az erdészek és vadászok zömét behívták katonának, így a vadon élő állatok védelem nélkül maradtak. A hazatérő fegyverviselt katonák szinte teljesen kipusztították a vadállomány még megmaradt részét is. Az orvvadászat mindennapos volt. Már ekkor Svájcban az orvvadászat visszaszorítása érdekében, a hurok- és cseklyevetőket, mint állatkínzókat súlyosabb büntetésben részesítették [7].

TAKÁCH 1916-ban a vadorzás mérséklésének lehetséges módjait vizsgálta, az akkor érvényben lévő jogi szabályozás tükrében. Az 1878. évi V. törvénycikk, azaz büntetőtörvénykönyv 335. §-a alatt található „Az uratlan dolog jogtalan elfoglalója csak az idegen foglalási jogot sérti (vadászati és halászati kihágás)” rész alapján az orvvadászat – mivel a vad eszerint uratlan dolognak minősül – nem volt kellő szigorral büntethető. A vadkár megtérítése viszont az 1883. XX. törvénycikk a vadászatról alapján a terület tulajdonosát terhelte, mivel „a vad a föld elválaszthatatlan tartozéka” volt. Nem volt igazságos az, hogy kár esetén a terület tulajdonosa köteles volt kártérítést fizetni, de ha a vadállományban keletkezett kár, akkor viszont nem volt jogosult a kártérítésre. A megfelelő ítélke-

zési gyakorlat céljából az akkori vezető jogásztestület kiadott egy állásfoglalást, amely alapján „Magyarországon a vad uratlan dolognak nem tekinthető”, így a vadkárért a vadgazdálkodó, az orvvadászatért pedig a tettes jogszerűen felelt. A szerző ezt a jogi ellentmondást a vadállomány védelmében, az első világháborúból visszatérő fegyveres katonák miatt kívánta tisztázni, azért, hogy elejét vegye a következmények nélküli vadpusztításnak [8].

Az 1920-as, 1930-as években heti rendszerességgel jelentek meg olyan sajtóhírek, amelyek az orvvadászok és csendőrök, vadőrök közötti tűzpárbajokról számoltak be. A világháború utáni zavaros politikai és nehéz gazdasági helyzetben az orvvadászat nagyon elterjedt volt, sem az emberi élet, sem a vadállomány nem számított. A vadászat ellenőrzése életveszélyes feladattá vált. A háborús éveket követően sokaknál maradt lőfegyver, amiket a frontról hazatérő katonák gyakorlattan használtak. A vadállomány egyre csak ritkult [9]. A második világháború idején szigorú ételmiszer-beszolgáltatási rendszert alakítottak ki a lakosság ellátása érdekében, így a terítékre hozott vad nagy része közfogyasztásra került a *közellátásügyi miniszter 1945. évi 110.630 számú rendelete* alapján.

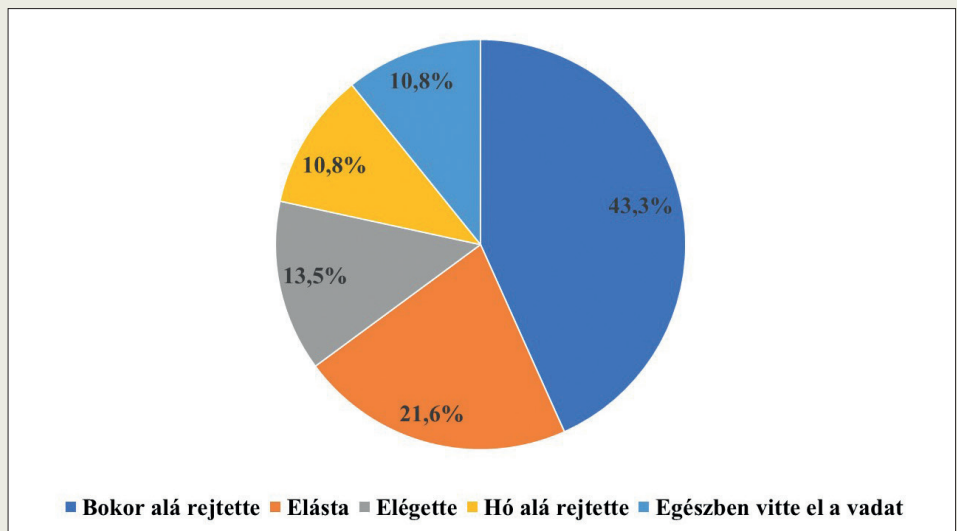
1945 után a vad állami tulajdonba került, a vadászati jog az államot illette

1945 után a vad állami tulajdonba került, a vadászati jog az államot illette, a vadgazdálkodásnak komoly figyelmet szenteltek [1]. A 1970-es évek elején Magyarországon egy 144 esetet feldolgozó átfogó kutatás készült a vadállományt károsító orvvadászok tevékenységéről. Eszerint a kár nagyobb része – 70%-a – az apróvadállományt érintette, kisebb hányada a nagyvadállományt [1]. A területi megoszlást vizsgálva a leginkább érintett területek a nagyvadban bővelkedő megyék voltak, a legsúlyosabb helyzet Veszprém és Somogy megyében volt. Sokszor kapcsolódott illegális fegyverhasználat és fegyverrejtegetés is a bűncselekményekhez. Ebből a vizsgálatból kiderült, hogy az orvvadászat és az egyéb bűncselekmények között pozitív korreláció van, az orvvadászok közel harmada visszaeső bűnöző, akik 60%-a korábban több bűncselekményt is elkövetett. Ezek ráadásul általában erőszakos, ill. vagyoni elleni bűncselekmények voltak [1].

Szintén összefüggés mutatkozott a vadászás és a vadászati balesetek között. A 144 feldolgozott esetből 22 során személyi sérülés is történt, ebből 7 halállal végződött. Az orvvadászok közel harmada nem a lakhelyén követte el a tettet, hanem sokszor 50–100 km-re, vagy akár több száz kilométerre. A tettesek gépkocsival keresték fel a kiszemelt területet és az elkövetés után azonnal távoztak. A lelőtt vagy szándékosan elütött vadat a csomagtartóba rejtve a későbbiek során dolgozták fel. A vadászaskor keletkező vadmaradványokat a bűnüldöző szervek tapasztalatai szerint általában elrejtették, elásták vagy elégették (1. ábra) [1].

1. ÁBRA. Az orvvadászok által elejtett vadmaradványok sorsa (1973) [1]

FIGURE 1. The fate of game remains captured by poachers (1973) [1]

SÁLYI 1977-ben egy erre az időszakra jellemző orrvadászati példát mutatott be. Egy szeghalmi vadásztársaság négy tagja igen súlyos gazdasági bűncselekményt követett el, 4 éven át orrvadászott a társaság területén, a lőtt vadat saját hasznára értékesítette, ezzel jelentős kárt okozva a köz- és társasági vagyonban. Az őzeket hajtásban lőtték, ill. az élővadbefogást követően leszúrták, majd értékesítették. Az elkövetőkre felfüggesztett börtönbüntetést, pénzbírságot, ill. az okozott kár megtérítését szabták ki [10].

2009-ben jelent meg ELEK BALÁZS összefoglaló könyve, amelyben gyakorló bíróként összegezte az orrvadászatra vonatkozó akkori rendelkezéseket és számos eset bemutatásával vezette le azt, hogy ennek a megítélése társadalmi szempontból is nagyon fontos, hiszen más erőszakos és fegyveres bűncselekményekkel is szoros összefüggést mutat. Indítványozta azt, hogy az akkor még szabálysértésként meghatározott orrvadászat kerüljön be a Büntető Törvénykönyvbe, ami 2012-ben meg is történt [2].

JELENLEG HATÁLYOS HAZAI VADVÉDELMI SZABÁLYOZÁS

Napjainkban a vadászható vadon élő állatok vonatkozásában az állatvédelmi törvény rendelkezéseit a vadászati törvény és végrehajtási rendeletének előírásaival együtt kell alkalmazni

Napjainkban a vadgazdálkodás során a vadász számos vad- és élőhelyvédelmi feladatnak kell, hogy eleget tegyen. Ezeket döntően az 1996. évi LV törvény a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról (továbbiakban: Vtv.) és ennek végrehajtásáról szóló 79/2004. (V. 4.) FVM rendelet (továbbiakban: Vhr.) szabályozza. A vadászható vadon élő állatok vonatkozásában az állatvédelmi törvény rendelkezéseit a Vtv. és a Vhr. előírásaival együtt kell alkalmazni. A vadásznak kötelessége a vadászterületet és az ott élő vadállományt őrizni, a biológiai sokféleséget fenntartani. A vad életfeltételeihez szükséges feltételeket, különösen a táplálékot és ivóvizet biztosítani kell. Az állatbetegségek megelőzése, ill. mielőbbi felszámolása szintén fontos feladat. A vadászatra jogosultnak ismernie kell az érvényben lévő vadászati tilalmakat, a tiltott vadászati eszközöket és módokat és a vadászati tilalmi időket. Tiltott vadászati módnak minősül a vadászati idénytől függetlenül az olyan időpontban történő vadászat, amikor a vad menekülési lehetősége akadályozott. A vadászati év március első napjától a következő év február utolsó napjáig tart. A vadászati idény az a naptári időszak, amikor az egyes fajok jogszerűen elejthetők, és amit az agrárminiszter külön rendeletben határozott meg. A vadászati idényen kívüli időszak a vadászati tilalmi idő. Ez alatt a vadon élő állatok állományát kímélni kell. További vadvédelmi célt szolgál a „Vadászati kíméleti területekre” vonatkozó szabályozás. A vadászható állatfajok felsorolása és a vadászati idények a 79/2004. (V. 4.) FVM rendeletben található.

A vadvédelmi előírások betartásához szükséges további fontosabb rendelkezések:

- A sebzett vadat addig kell keresni, amíg a megtalálásra esély van. Nagyvadat indokolt esetben utánkeresésre alkalmas vadászkutyával is keresni kell.
- A vad élve befogásánál kíméletesen kell eljárni, annak testi épségét vagy egészségét veszélyeztető eszközt alkalmazni nem szabad.
- Élő vad befogása esetén az alkalmazott befogót a vadász köteles legalább 24 óránként ellenőrizni. Éjszaka az első ellenőrzést legkésőbb napfelkeltekor kell alkalmazni.
- A vad mozgásképtelenségét okozó befogás esetén haladéktalanul gondoskodni kell az állategészségügyi ellátásáról.
- A vadállomány védelme és a vad kímélete miatt haladéktalanul el kell ejteni a súlyosan beteg, valamint a betegség miatt mozgásképtelen, ill. a súlyosan sérült és életképtelen vadat.
- A jogszerűen elejtett nagyvadat az elejtést követően azonosító jellel haladéktalanul meg kell jelölni. A vad elszállítását csak ezt követően szabad megkezdeni.

- Apróvadat sörétes vadászlőfegyverből, ill. elöltöltő fegyverből kilőtt söréttel, nagyvadat golyós vadászlőfegyverrel, ill. elöltöltő fegyverből kilőtt lövedékkel szabad elejteni. Vaddisznóra, rókára, borzra, aranysakálra, nyestkutyára, mosómedvére sörétes vadászlőfegyverből kilőtt golyóval is lehet vadászni.
- Működése vagy felhasználása körülményei folytán szelektív vadbefogó hálóval kizárólag a zárttéri tenyésztésből származó kibocsátott fácán, továbbá a mezei és üregi nyúl, a róka, a gímszarvas, a dámszarvas, a muflon, valamint az őz fogható be.

A Vtv. és a Vht. előírásainak megszegése esetén a vadász *vadgazdálkodási vagy vadvédelmi bírság kiszabásával* számolhat, mindkettő ismételt és többszörösen is kiszabható.

Magyarországon az orvvadászat bekerült a 2013. július 1-jétől hatályos új 2012. évi C. törvénybe, a Büntető Törvénykönyvbe, amelyben immár önálló bűncselekményként szerepel. Ennek alapján az elkövető orvvadászat büntetnének elkövetéséért akár 3 év szabadságvesztés büntetést is kaphat.

HAZAI ESETTANULMÁNYOK

A közfogyasztásra szánt lőtt vad minden esetben nyomon követhető kell legyen

A közfogyasztásra szánt lőtt vadat érintő élelmiszerlánc-biztonsági hatósági vizsgálatok során mindig fontos szempont a vad nyomonkövethetőségének az ellenőrzése, amit nagyvad esetében a vadazonosító krotália, vadkísérő jegy és húsvizsgálati igazolás megfelelően biztosít. A jogszabályi előírások súlyos megsértésének minősül, ha a nagyvadban nincs vadazonosító jel. A következőkben két ilyen hazai eset kerül bemutatásra.

Az első esetben 2014-ben, egy észak-magyarországi vadbegyűjtő hely ellenőrzésére került sor, amelynek során feltételezhetően gímszarvasból származó hús darabolása, kockázása történt, amire nem rendelkeztek engedéllyel. A földön nagy mennyiségű darabolt és beáztatott szarvashúst tároltak (2. ábra), ill. a szabadban a szarvas csontozását, darabolását és a hús kockázását végezték (3. ábra). A hűtőkamrában egy másik műanyag ládában további 10–15 kg kockázott szarvashús volt (4. ábra). A fellelt vadhúsra vonatkozóan vadazonosító krotáliát,

2. ÁBRA. Illegálisan elejtett szarvas feldolgozása
(Fotó: NÉBIH)

FIGURE 2. Processing of illegally shot deer
(Photo: NÉBIH)

3. ÁBRA. Illegálisan elejtett szarvas feldolgozása – darabolás
(Fotó: NÉBIH)

FIGURE 3. Processing of illegally shot deer – chopping
(Photo: NÉBIH)

4. ÁBRA. Fogyasztásra előkészített illegális vadhús
(Fotó: NÉBIH)

FIGURE 4. Illegal game meat prepared for consumption
(Photo: NÉBIH)

vadkísérő jegyet és a húsvizsgálati igazolást bemutatni nem tudtak. A vadbe-gyűjtő helyet üzemeltető nyilatkozta szerint a szarvast a helyi vadásztársasá-gtól kapták falunapra. Mivel a vad nyomkövethetősége nem volt biztosított, az eredete ismeretlen volt. A húsvizsgálatot hatósági állatorvossal és más erre jogosult személlyel nem végeztették el. A fennálló súlyos élelmiszerlánc-bizton-

5. ÁBRA. Jelöletlen lőtt vaddisznó

FIGURE 5. Unmarked shot wild boar

sági kockázat miatt az élelmiszerlánc-biztonsági hatóság határozatban tiltotta meg a 60 kg jelöletlen, nyomonkövethetetlen szarvashús forgalomba hozatalát és a megsemmisítését rendelte el, valamint élelmiszerlánc-felügyeleti bírság is kiszabásra került. Mivel az elkövető és az orvvadászati cselekmény tettenérése ebben az esetben nem történt meg, a bűncselekményre közvetlen bizonyíték nem állt rendelkezésre, így büntetőjogi eljárás nem indult. A területileg illetékes vadászati hatóság az eljárásról tájékoztatást kapott, amely alapján eljárást indítottak a hűtőkamra üzemeltetője ellen. Ennek eredményeként vadvédelmi bírságot szabtak ki és az elkövetőt fél évre eltiltották a vadásztól.

A másik esetre 2017-ben került sor, egy másik észak-magyarországi vadbegyűjtő helyen. A hűtőkamrában két lőtt vad volt, egy őz vadazonosító jellel, ill. egy vaddisznó jelölés nélkül (5. ábra). Az üzemeltető elmondása alapján a vaddisznó a tulajdonukban lévő – a helyszíntől körülbelül 300 méterre található – vadaskertből származott. Bemutatásra került egy zárttéri nagyvadra kiadott számozott krotália, ami – mivel nem került előzőleg a vadba – nem biztosította a nyomonkövethetőséget. A hatóság ebben az esetben is elrendelte a jelöletlen, nyomon követhetetlen lőtt vad forgalomba hozatalának, felhasználásának azonnali megtiltását, valamint élelmiszerlánc-felügyeleti bírság kiszabására került sor.

NEMZETKÖZI ESETTANULMÁNYOK

Az orvvadászat világszerte nagy gondot okoz [11]. Egy dél-afrikai tanulmány szerint a helyzet teljeskörű feltárása során nem elegendő csupán a bűnözői csoportok tevékenységét felderíteni és vizsgálni, hanem meg kell ismerni és érteni azokat a történelmi hagyományokat is, amelyek miatt még mindig ilyen óriási a kereslet ezekre az orvvadászat során elejtett állatokból készült termékekre. Fontos a vizsgált ország erre vonatkozó jogi szabályozása és a hatósági gyakorlata is, mivel, ha ez nem megfelelő, akkor az elősegíti az orvvadászat fokozott jelenlétét és kártételét [12]. Afrikában az afrikai elefántok és más veszélyeztetett fajok megmentése érdekében végeztek olyan vizsgálatokat is, amelyek gazdasági szempontból elemezték, hogy a természetes módon elpusztult egyedek biztonságos hasznosítása és értékesítése milyen mértékben óvhatja meg a vadállományt az orvvadászoktól. Az így keletkezett bevétel egy része közvetlenül az orvvadászat megelőzésének céljára fordítható. Ezt a modellt afrikai elefántok kapcsán elemezték, de bármelyik veszélyeztetett faj esetén alkalmazható [13].

Olaszországban a DNS molekuláris technikák alkalmazását vizsgálták, hogy miként lehet eredményesen hasznosítani olyan kriminalisztikai vizsgálatokban, amelyek orrvadászat felderítésére irányulnak. A bemutatott esetben a természetvédelmi őrök egy késsel elpusztított vaddisznókoca maradványait találták meg, de a feltételezett elkövető tagadta a vádakat. A házkutatás során egy vérelszennyezett tör került elő, de a gyanúsított továbbra is tagadott. A DNS-típezés eredménye kimutatta, hogy a késen talált DNS megegyezik az elpusztult vaddisznóéval. Ezt követően a törvényszéki bizonyítékok alapján a gyanúsítottat orrvadászatért és állatkínzásért ítélték el [14].

MEGVITATÁS

Az áttekintett jogi szabályozás, a jelen jogalkotói törekvések és az ellenőrzési tapasztalatok is azt mutatják, hogy a vadásztársadalom arra törekszik, hogy a vadászat a vadgazdálkodás részeként, szakmai szempontok és a vadvédelmi előírások betartása mentén valósuljon meg. Az összefoglalt tapasztalatok szerint több száz vadbegyűjtő hely ellenőrzésből mindössze két alkalommal volt komoly hiányosság a lőtt vad jelölése kapcsán. Mindkét esetben szankciók kerültek kiszabásra, és a hiányosságokért felelős személy vállalta a következményeket.

Az orrvadászat történelmi áttekintése során egyértelműen kiderült, hogy a gazdasági helyzet romlása a megélhetési orrvadászok aktivitását nagymértékben fokozza. Ennek alapján most is érdemes lenne – az orrvadászati esetek számának nagyarányú emelkedésének megelőzése céljából – kiemelt ügyként kezelni a közfogyasztásra kerülő lőtt vad forgalomba kerülésének ellenőrzését. A nemzetközi kitekintés alapján ennek a jövőben fontos eszköze lehet – a már korábban hazánkban is alkalmazott – DNS-kimutatással történő vadazonosítás is. Erre vonatkozóan a budapesti Állatorvostudományi Egyetemen is aktív kutató-fejlesztő munka zajlik [15, 16]. Emellett a legálisan elejtett vadból származó termékek még hatékonyabb értékesítésének lehetőségeit is vizsgálni kell, a vadon élő állatok és a természet védelme érdekében.

A gazdasági helyzet romlása nagymértékben fokozza a megélhetési orrvadászok aktivitását

IRODALOM

- Bakóczy A (1973) Vadorzók. Mezőgazdasági Könyvkiadó 17–24, 162–174, 321
- Elek B (2009) Orvvadászok nyomában. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó 17–27
- Gróf Festetics L (1860) Észrevételek a magyarországi vadászatügyi szabályozás rendelet-terveztre. Vadász és Versenylap 4:92–95
- Szlávik N (1910) Egy pár szó az 1883-ik évi XX. t. cz.-hez. Vadászat- és Állatvilág 19:221–222
- Veress D (1906) Az orvvadászokról. Vadászat és Állatvilág 15:175–176
- Dénes G (1907) A vadorzás és a törvény. Vadász-Lap február 15. 5:6
- Földváry M (1916) A vadorzók elleni védekezésnek új módja. Nimród, 14:170
- Gyöngyöshalászi Takách Gy (1916) Hogyan lehet a vadorzást letörni? Vadászat és Állatvilág 10:73–74
- Feiszt O (2017) Hírhedt zalai orvvadászesetek a XX. századból. Nimród 6:60–61
- Sályi G (1977) Sajtójuknak tekintették a vadat. Szabad Föld 0410:17
- Hedman HD, Varga Cs, Duquett J, Novakofski J, Mateus-Pinilla NE (2020) Food safety considerations related to the consumption and handling of game meat in North America. Vet Sci 7:188–120
- Lambrechts D, Goga K (2016) Money and Marginalisation: The Lost War Against Abalone Poaching in South Africa. South Afr J Political Stud 43:231–249 <https://doi.org/10.1080/02589346.2016.1201728>
- Holden MH, Lockyer J (2021) Poacher-population dynamics when legal trade of naturally deceased organisms funds anti-poaching enforcement. J Theor Biol 517:110618 <https://doi.org/10.1016/j.jtbi.2021.110618>
- Lorenzini R (2005) DNA forensics and the poaching of wilflife in Italy: A case study. Forensic Sci Int 153:218–221

15. Zenke P, Egyed B, Padar, Zs (2017) A vadászható fajok védelme: az orvvadászat bizonyíthatósága az igazságügyi genetika segítségével. *Magy Allatorvosok Lapja* 139:631–639.

16. Turi O, Wagenhoffer Zs, Battay M, Lehoczky P, Zorkóczy O (2023) Mikroszatellita-markerek tesztelése dámszarvasok egyedi azonosítása céljából. *Magy Állatorvosok Lapja* 145:183–192 <https://doi.org/10.56385/magyallorv.2023.03.183-192>

FELHASZNÁLT JOGSZABÁLYOK

- I. Szent László 1092. évi dekrétuma
- II. Ulászló 1504. évi V. dekrétum 18. törvénycikke
- III. Károly 1729. évi XXII. törvénycikke
- 1786. augusztus 21. II. József vadászati rendelete
- 1802. II. Ferenc évi dekrétuma „a vadászatról és a madarászatról”
- 1836. évi VI. törvénycikk
- 1840-ben a mezei rendőrségről hozott IX. számú törvény
- 1860-ban kiadott magyar erdészetegylet ideiglenes rendelet tervezete a vadászatügyi szabályozásra Magyarországon
- Az 1872. évi VI. törvénycikk a vadászatról
- 1883. évi XX. törvénycikk a vadászatról
- 1883-évi június 29-én kiadott 38.871 számon kiadott belügyminiszeri körrendelet
- A vadászati tilalomra nézve a pénzügyőrség által gyakorlandó ellenőrzés tárgyában megjelent 1883. évi 48.923 számú pénzügyminiszeri rendelet
- 1884-es Földmívelésügyi Értesítő (V. évfolyam 27. szám)
- 58.846/1901. számú belügyminisztériumi körrendelet a vadorzások megállítása és az orvvadászok által veszélyeztetett élet- és vagyon biztonság tárgyában
- A vadorzások megszüntetése tárgyában kibocsátott 1901. évi 59846. számú magyar királyi belügyminiszeri rendelet
- 136,096/1905. B. M. számú körrendelet Az 1883.XX. tc. 38. § alapján a vadorzások meggátlása iránt kiadott intézkedések megszövegezésének büntetése tárgyában
- A magyar királyi közellátásügyi miniszter 1944. évi 113.100. számú rendelete a baromfi és tojás beszolgáltatásának, forgalmának és felhasználásának, továbbá a tógazdaságban tenyésztett hal, valamint a lőtt vad beszolgáltatásnak és forgalmának szabályozásáról (VI. 30.)
- A közellátásügyi miniszter 1945. évi 110.630. számú rendelete a lőtt vad beszolgáltatásnak, forgalmának és felhasználásának szabályozásáról (XI. 30.)
- 1996. évi LV. törvény a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról
- 178/2002/EK rendelet az élelmiszerjog általános elveiről és követelményeiről, az Európai Élelmiszerbiztonsági Hatóság létrehozásáról és az élelmiszerbiztonságra vonatkozó eljárások megállapításáról
- 79/2004. FVM rendelet a vad védelméről, vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról szóló 1996. évi LV. törvény végrehajtásának szabályairól
- 852/2004/EK rendelet az élelmiszer-higiéniáról
- 853/2004/EK rendelet az állati eredetű élelmiszerek különleges higiéniai szabályainak megállapításáról
- 2012. évi Büntető törvénykönyvről szóló C. törvény
- 43/2011. VM rendelet az elejtett vad kezelésének és értékesítésének élelmiszer-higiéniai feltételeiről

Közlésre ér.: 2023. febr. 21.